

неоподатковуваний мінімум доходів громадян, а «вчинені у значному розмірі» – розмір стосується загальної вартості гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги, а не розміру отриманого прибутку. Проте, на жаль, сутність поняття гуманітарної допомоги в законодавстві України не відповідає розумінню цього поняття, яке було закладено при формулюванні Конвенції Ліги Націй про створення міжнародного союзу допомоги на випадок катастроф.

Благодійна жертва – (ст. 6 Закону «Про гуманітарну допомогу») – безоплатна передача благодійником коштів, іншого майна, майнових прав у власність бенефіціарів для досягнення певних, наперед обумовлених цілей благодійної діяльності, які можуть визначатись між сторонами у договорі про жертву. Публічний збір благодійних пожертв – добровільний збір цільової допомоги у формі коштів або майна серед невизначеного кола осіб, зокрема з використанням засобів електронного зв'язку або телекомунікації, у тому числі благодійного телекомунікаційного повідомлення. Заборонено публічний збір благодійних пожертв на цілі, що суперечать законам України або порушують права третіх осіб. Забороняється публічний збір благодійних пожертв у формі підакцизних товарів. *Безоплатна допомога* (пересилка, виконання робіт, надання послуг) – надання гуманітарної допомоги без будь-якої грошової, матеріальної або інших видів компенсацій донорам. А саме безоплатна допомога різновид гуманітарної допомоги або благодійної жертви: - надання гуманітарної допомоги без будь-якої грошової, матеріальної або інших видів компенсацій донорам (пересилка, виконання робіт, надання послуг); – безоплатна передача у власність бенефіціарів коштів, іншого майна, безоплатне відступлення бенефіціарам майнових прав; безоплатна передача бенефіціарам права користування та інших речових прав на майно і майнові права; безоплатна передача бенефіціарам доходів від майна і майнових прав; безоплатне надання послуг та виконання робіт на користь бенефіціарів.

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України. Закон України від 05 квітня 2001 року № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.

Кубальський Владислав Нарцизович,
старший науковий співробітник відділу
проблем кримінального права,
кримінології та судоустрою
Інституту держави і права імені
В. М. Корецького НАН України,
кандидат юридичних наук, доцент

ДЕРЖАВНИЙ СУВЕРЕНІТЕТ ЯК ОБ'ЄКТ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ

На сучасному етапі постало питання відповідності системи та стану кримінально-правової охорони державного суверенітету України сучасним викликам та загрозам, пов'язаних зі збройною агресією рф проти України, що обумовлює необхідність проаналізувати систему кримінально-правових норм,

які забезпечують охорону державного суверенітету України. Окрім того, посилення кримінально-правової охорони державного суверенітету України вимагає особливої уваги законодавця до конструювання відповідних кримінально-правових норм, врахування підвищеної небезпеки та поширеності таких посягань в умовах збройної агресії РФ проти України. Наведене потребує визначення змісту правової категорії «державний суверенітет».

Варто констатувати недостатню увагу українських вчених-правознавців до питання визначення специфіки змісту державного суверенітету як об'єкта кримінально-правової охорони. Така ситуація в цій сфері впливає на ефективність протидії кримінально протиправним посяганням на державний суверенітет. Спеціальне виділення кримінально-протиправних посягань проти державного суверенітету обумовлено передусім підвищеною суспільною небезпекою таких діянь, їх поширеністю в умовах збройної агресії Росії проти України та необхідністю розробки системи спеціальних заходів для протидії вказаним кримінальним правопорушенням.

Серед завдань Кримінального кодексу України у ст. 1 законодавець передбачив правове забезпечення охорони конституційного устрою від кримінально протиправних посягань. При цьому поняття конституційного устрою та конституційного ладу у вітчизняній правовій доктрині розглядаються як тотожні за змістом. Державний суверенітет в юридичній літературі розглядається як одна із засад конституційного ладу України.

Поняття «державний суверенітет» не кримінально-правове, тому для з'ясування його змісту варто звернутися до доктринальних напрацювань науки конституційного права. При цьому слід враховувати, що наука конституційного права та наука кримінального права – це сфери наукового знання, які мають власні предмет дослідження та завдання, які істотно відрізняються між собою. Перед наукою конституційного права не стоїть завдання розробки понять для потреб кримінального права, а тому виникає питання, зокрема, про тлумачення конституційно-правових понять, які використовуються в КК України. Зокрема, у диспозиції частини першої ст. 111 «Державна зрада» КК України використовується поняття «суверенітет»: «державна зрада, тобто діяння, умисно вчинене громадянином України на шкоду суверенітетові, територіальній цілісності та недоторканності ...». У диспозиції частини першої ст. 111¹ «Колабораційна діяльність» КК України використовується поняття «державний суверенітет»: «...публічні заклики до невизнання поширення державного суверенітету України на тимчасово окуповані території України».

Виникає питання про доцільність для потреб науки кримінального права користуватися суто конституційно-правовим розумінням поняття «державний суверенітет», яке вочевидь розроблялося для потреб науки конституційного права. Так, в дисертаційному дослідженні І.В. Діордіци застосовувався підхід, коли для потреб кримінального права пропонувалось звужене розуміння поняття конституційного ладу та державної влади при тлумаченні положень диспозиції статті 109 «Дії, спрямовані на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або на захоплення державної влади» КК України [1, с. 182].

О.І. Денькович вказує, що рішення, які містять правові позиції, сформульовані в результаті тлумачення інших законів, ніж КК України, але у яких роз'яснюються ті ж поняття, що вжиті й у КК України, належать до форм кримінального права у всіх випадках, крім тих, коли:

1) у кримінальному законі зміст певного поняття відмінний від його змісту у іншій галузі законодавства;

2) Конституційний Суд України у рішенні вказує, що здійснює обмежене, контекстне тлумачення поняття, а у кримінальному законі це поняття вживається у іншому контексті [2, с. 92].

Аналіз відповідної міжнародно-правової літератури засвідчив, що питання визначення змісту державного суверенітету розглядається переважно у прив'язці до принципів міжнародного права, які впливають з ідеї суверенітету: принцип суверенної рівності держав, невтручання у внутрішні справи держав, незастосування сили чи погрози силою у міжнародних відносинах, мирного вирішення міжнародних спорів, територіальної цілісності держави, непорушності кордонів тощо [3, с. 88].

Професор О.М. Костенко запропонував усі злочини проти основ національної безпеки України визнати такими, що посягають на суверенітет: «будь-яке посягання на державну безпеку, тобто будь-яке діяння, що руйнує стан захищеності держави від зовнішніх чи внутрішніх загроз, є також посяганням на такий атрибут держави, як суверенітет. Зокрема, будь-яке ослаблення держави знижує її здатність забезпечувати верховенство, самостійність, повноту і неподільність державної влади... . Отже, злочини, що шкодять державній безпеці, є також посяганнями на державний суверенітет» [4, с. 233]. Варто зазначити, що відповідальність за посягання на державний суверенітет передбачена не лише розділом I «Злочини проти основ національної безпеки України» Особливої частини КК України. Систему кримінально-правових норм, які забезпечують охорону державного суверенітету України, становлять кримінальні правопорушення, передбачені розділами I, IX, XIV, XV та XX Особливої частини Кримінального кодексу України та поєднані своєю спрямованістю на втрату, підрив або ослаблення державного суверенітету України.

До таких діянь, крім кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки України, можуть належати, зокрема, створення терористичної групи чи терористичної організації (ст. 258³), створення не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань (ст. 260), незаконне перетинання державного кордону України (ст. 332²), захоплення державних або громадських будівель чи споруд (ст. 341), пропаганда війни (ст. 436), планування, підготовка, розв'язування та ведення агресивної війни (ст. 437), застосування зброї масового знищення (ст. 439), найманство (ст. 447) та інші. Зазначений перелік не є виключним. Варто зауважити, що серед зазначених посягань одні безумовно відносяться до кримінальних правопорушень проти державного суверенітету, інші – лише у певних випадках.

Державний суверенітет України змістовно визначений та проголошений у Декларації про державний суверенітет від 16 липня 1990 року як верховенство, самостійність, повнота і неподільність влади Республіки у межах її території та

незалежність і рівноправність у зовнішніх зносинах [5]. Так, кримінально-правове розуміння змісту поняття «державний суверенітет» запропонував О.М. Костенко, який слушно звертає увагу на те, що «якщо розглядати державний суверенітет як об'єкт злочинного посягання, то саме це посягання можна визначити наступним чином: «Посягання на державний суверенітет – це діяння, які є небезпечними для реалізації верховенства, самостійності, повноти і неподільності державної влади» [4, с. 232]. Проте необхідно враховувати, що можуть виникати випадки, коли автоматичне «перенесення» змісту певних понять з однієї галузі до іншої може створювати суперечності та бути недоцільним.

Список використаних джерел

1. Діордіца І.В. Кримінально-правова відповідальність за дії, спрямовані на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або на захоплення державної влади: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Київ, 2008. 193 с.
2. Денькович О.І. Тлумачення кримінально-правових норм у рішеннях Конституційного Суду України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Львів, 2015. 270 с.
3. Кубальський В.Н. Поняття державного суверенітету в міжнародному праві. *Актуальні проблеми міжнародних відносин: Збірник наукових праць*. Випуск 132. К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Інститут міжнародних відносин, 2017. С. 85–96.
4. Правове забезпечення державного суверенітету України: Монографія / Ю.С. Шемшученко, В.М. Шаповал та ін. / За заг. ред. акад. НАН України Ю.С. Шемшученка. К.: Юридична думка, 2011. 300 с.
5. Декларація про державний суверенітет України. Декларація Верховної Ради Української РСР від 16.07.1990 № 55-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-12>.

Кузнецов Віталій Володимирович,

в.о. провідного наукового співробітника
відділу дослідження проблем взаємодії
держави та громадянського суспільства
Київського регіонального центру
Національної академії правових наук
України, доктор юридичних наук,
професор

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА НЕЗАКОННИЙ ОБІГ ЗБРОЇ

Початок активної широкомасштабної агресії Російської Федерації (РФ) проти України загострив проблему реалізації кримінальної відповідальності за незаконне поводження з вогнепальною зброєю. У перші дні вторгнення в Україну, за словами Голови Національної поліції України Ігоря Клименка, поліція видала близько 18 тисяч одиниць зброї [6]. Водночас з цим, тільки у м. Києві з січня до вересня 2022 року поліцейськими **вилучено 105 324 одиниць вогнепальної та травматичної зброї**, а також гранатомети, кулемети, автомати, пістолети, револьвери, гвинтівки, рушниці, карабіни, саморобні